

Sed quamvis Apostolica illa verba proprie de donis supernaturalibus intelligenda esse videantur: verum est tamen, in nulla re gloriandum, cum et naturam, et vires acceperimus a Deo, et sine ejus auxilio saltem generali, ne digitum quidem curvare possimus. Itaque recte S. Cyprianus lib. III. ad Quirinum cap. 4. universe pronunciavit: « In nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit. »

CAPUT IV.

Proponitur quæstio de viribus humanæ voluntatis, circa bonum morale.

Sequitur nunc, ut videamus, quid circa bonum morale possit voluntas, cum viderimus, quid circa verum morale possit intelligentia.

Cum autem quærimus, quid possit voluntas sine gratia Dei, triplex esse potest quæstio, una, quid possit sine gratia justificante, id est, sine charitate; altera, quid possit non solum sine gratia justificante, sed etiam sine fide, quamvis apud Lutheranos non sit opus distinguere gratiam justificantem a fide, cum ipsi doceant hominem sola fide justificari, et non posse perdi justitiam, quin perdat simul et fides; tertia, quid possit non modo sine gratia justificante et fide, sed etiam sine auxilio speciali, per solas naturæ vires.

Rursus cum quærimus, quid possit voluntas circa morale bonum, potest etiam triplex esse quæstio. Una, possit ne totum morale bonum efficere, id est, omnia præcepta moralia implere; altera, possitne, si non omnia, certe singula, etiam gravissima, quale est in primis diligere Deum super omnia, saltem ut auctorem naturæ; tertia, possitne aliqua perficere, urgente tentatione, an solum tentatione cessante.

Porro de his quæstionibus duæ sunt Hæreticorum inter se contrariæ, pugnantisque sententiæ, inter quas media incedit veritas orthodoxa, atque Catholica. Pelagiani siquidem tantum libero arbitrio tribuunt, ut affirmant, per illud, etiam solum, posse hominem omnia mandata moralia adimplere. Et omnes tentationes contrarias superare, atque adeo posse sine Dei gratia, et declinare a malo, et facere bonum. Testis est hujus hæresis Pelagianorum. S. Augustinus, tum

alibi, tum præcipue in libro de hæresibus cap. 88.

Contra vero Lutherani vires liberi arbitrii non tam extenuantes, quam extinguentes docent, solis naturæ viribus, nihil boni moralis fieri posse, nec solum sine auxilio speciali, sed etiam sine fide justificante, omnia quæ fiunt, esse peccata. Quin etiam addunt, justorum quoque opera omnia esse peccata, sed propter fidem non imputari, infidelium vero opera, peccata esse et imputari. Vide Lutherum in assertione artic. 6. et 36. Philippum in Apologia Confessionis Augustanæ, et in locis communibus, Calvinum in Antidoto Concilii Tridentini, sess. 6 et in II. lib. Institutionum cap. 3. §. 1. et sequentibus, Kemnitium in Exam. Concilii Tridentini sess. 6. canon. 7. ubi copiose disserit de operibus infidelium.

Quamvis autem concedere videantur Martinus Lutherus in visitatione Saxonica, Philippus in locis communibus, et Kemnitium in Examine Concilii, posse hominem suis viribus implere legem de non occidendo, non furando, et alias id genus, quoad externas actiones: tamen non ideo existimant, posse hominem suis viribus efficere bonum aliquod morale, et vitare peccatum. Nam in iisdem locis adjungunt, posse quidem hominem exterius implere præceptum, sed non effugere internam immunditiam; proinde unum, et idem opus hominis impii, coram hominibus honestum et justum, coram Deo immundum et vitiosum futurum.

Sed antequam ad Catholicam sententiam veniamus, operæ præfium erit breviter annotare pauca quædam in scriptis Melanchthonis et Kemnitii. Primum est, Philippum in Confessione Augustana artic. 18. et in Apologia ejusdem articuli secum pugnare. Scribit enim, Theologos nostros cum Pelagio sentire, quod affirmant, posse hominem viribus liberi arbitrii servare aliqua præcepta secundum substantiam operis, et tamen ipse in iisdem locis fatetur, posse hominem, per naturæ vires, abstinere manum a cæde et a furto, et alias ejusdem generis actiones facere. Quasi vero non hoc sit implere præceptum secundum substantiam operis. Præcepta siquidem: *Non occides*. Et: *Non furaberis*, nihil aliud imperant, nisi voluntariam omissionem externi operis, homicidii et furci; concupiscentia enim rei alienæ, et odium proximi, præceptis aliis prohibetur. Itaque non prævaricatur præcepta: *Non furaberis*, et:

Non occides, sed illa observat secundum substantiam operis, qui abstinet manum a furto, et a cæde, etiamsi forte prævaricatur præceptum: *Non concupisces rem proximi tui*, et: *Non oderis fratrem tuum in corde tuo*.

Alterum est, Kemnitium in Examine Concilii Tridentini sess. 6. can. 7. multa fraudulenter more suo et mendaciter effutiisse. Nam ex eo, quod canone illo septimo declaratur, non esse peccata omnia opera, quæ gratiam justificationis præcedunt; colligit ipse, Concilium Tridentinum pugnantia docuisse, cum in primo capite sessionis sextæ docuerit, neminem posse, neque per vires naturæ, neque per litteram legis resurgere a peccato. Item colligit definitum esse a Concilio, non esse peccata opera infidelium, quem errorem Pelagianum esse, ipse non dubitat.

Sed mirum est, unde Kemnitio venerit in mentem repugnantia verborum Concilii. Nam in primo capite, et primo etiam canone sessionis sextæ, Concilium loquitur de operibus factis sine specialis gratiæ adjutorio; in canone autem septimo de operibus factis cum fide, et auxilio gratiæ: proinde mirum videri non debet, si non loquatur eodem modo de illis, ac de istis. Deinde in primo canone et capite loquitur Concilium de operibus, quibus justificatio, per peccatum amissa, reparatur; in canon. 7. de illis, quibus non committitur novum peccatum. Certum autem est longe difficilius esse a peccato ad justitiam redire, quam in novum peccatum non incidere; quemadmodum difficilius est a vulnere curari, quam vulnus non accipere.

Neque definit Concilium opera infidelium non esse peccata, sed non esse peccata omnia opera, quæ justificationem præcedunt. Præcedunt enim justificationem etiam illa opera, quæ fiunt a fidelibus, posteaquam in peccatum ceciderunt. Non enim Concilium sequitur regulas Lutheri, qui per omne peccatum mortale voluit fidem amitti; sed regulas Domini, qui Luc. 18. probavit orationem Publicani, qui cum fide oravit pro remissione peccatorum.

Neque definit idem Concilium, opera fidelium peccatorum absolute non esse peccata, sed addidit: « Quocumque modo facta ». Ut intelligeremus definiri solum a Concilio quædam opera fidelium peccatorum non esse peccata, illa videlicet, quæ fiunt cum auxilio speciali Dei. De his enim solis proprie Concilium definire voluit, quoniam propositum illi erat, agere de justificatione, et illis operibus

quæ ad justificationem disponunt, illa vero opera ad justificationem disponunt, ut in eodem Concilio habetur, quæ initium summi a gratia Dei excitante.

Adde ultimo, Concilium non potuisse accusari hæresis Pelagianæ, etiamsi disertis verbis docuisset, non omnia opera infidelium esse peccata; tum quia id potuisset intelligi de illis infidelium operibus, quæ fierent ex cognitione unius Dei, et ipso Deo excitante et adjuvante; tum etiam quia neque Augustinus in libro de hæresibus cap. 88. ubi enumerantur errores Pelagii, neque alius antiquus auctor, inter Pelagianas hæreses posuit, quod opera infidelium etiam facta solis naturæ viribus, non omnia sint peccata. Dicunt quidem interdum veteres, omnia infidelium opera esse peccata, quod, quomodo sit intelligendum, postea explicabimus: sed nusquam dicunt, propterea Pelagium esse damnatum, quod affirmaverit, aliqua opera infidelium non esse peccata, sed quod ea voluerit esse meritoria gratiæ; inde enim est ille Pelagianus error, tam sæpe ab Augustino reprehensus, gratiam Dei secundum opera nostra dari. Ex his igitur perspicuum esse poterit Kemnitium in explicandis Concilii verbis, aut graviter hallucinatum, aut impudenter esse mentitum.

Venio nunc ad sententiam Catholicam, quam mediam esse diximus inter contrarios Pelagianorum ac Lutheranos errores. Conveniunt Theologi Catholici omnes, nullo prorsus excepto, in duobus. Primum, non posse fieri ulla opera, solis naturæ viribus, quæ sint meritoria gratiæ; idque contra Pelagianos. Deinde, non esse peccata omnia opera, quæ justificationem præcedunt, atque id contra Lutheranos. De quibus duabus sententiis dicendum erit in alio loco.

Intra hos terminos, disputant aliqui pro libero arbitrio, fortasse liberius, quam par esset, ut Scotus, Durandus et Gabriel in 2. Sentent. distinct. 28. et in 3. distinct. 27. Alii fortasse minus tribuunt eidem libero arbitrio, quam oporteret, ut Gregorius Ariminensis, Capreolus in 2. Sentent. distinct. 28. et Marsilius in 1. quæst. 20. Sed ea modestia disserunt isti, ut et parati sint iudicio Ecclesiæ semper acquiescere, et ante Ecclesiæ definitionem, non audeant fratres suos damnare, neque pro hæreticis habeant, qui contrarium sentiunt. Quæ modestia longe est a Kemnitio et aliis hujus temporis sectariis, qui quidquid effutiunt, pro articulis fidei ha-

beri volunt, eoque sunt audaciores, quo imperitiores.

Nos id secuti, quod plures et graviore Theologi docent, ut Alexander in 3. part. Sum. quæst. 60. Albertus in 2. Sentent. distinct. 28. S. Thomas in 1. 2. quæst. 109. art. 2. 3. et 4. et in 2. 2. quæst. 10. artic. 4. S. Bonaventura in 2. Sentent. distinct. 28. tres propositiones constituemus. Prima erit, « Non posse hominem, solis naturæ viribus, implere omnia mandata moralia, secundum substantiam operis ». Secunda, « Imo nullum omnino morale præceptum servare posse suis solis viribus si tentatione urgeatur ». Tertia, « Posse tamen, nulla tentatione urgente, sine fide, cum auxilio speciali, et etiam sine illo, suis viribus, aliquod bonum, morale ita perficere, ut in eo nullum omnino peccatum admittat ». Has autem propositiones in sequentibus capitibus eodem, quo numeratæ a nobis sunt, ordine prosequemur.

CAPUT V

Non posse, solis naturæ viribus, adimpleri omnia præcepta moralia, secundum substantiam operis.

Propositio illa prima, quæ negat, solis naturæ viribus, servari posse omnia præcepta moralia, secundum substantiam operis, breviter explicanda est, deinde probanda. Primum igitur dicimus: *Præcepta omnia*; quia non loquimur hoc loco de singulis seorsim consideratis, sed de omnibus simul; neque significare volumus, non posse aliquem ad brevissimum tempus omnia servare, cum possit fieri, ut aliquando nullum occurrat præceptum affirmativum, et nulla adsit tentatio provocans ad violanda præcepta negativa. Itaque sententia propositionis illius hæc est, ut non possint longiore aliquo tempore, quo varia præcepta observanda se offerunt, solis naturæ viribus, ita omnia adimpleri, ut omni ex parte peccatum vitetur.

Deinde dicimus: « Secundum substantiam operis »; quia non disputamus hoc loco de observatione mandatorum, ex charitate Dei, et eo modo, qui requiritur, ut observatio sit meritoria apud Deum. Id enim alio loco tractandum est; sed de ea tantum disserimus,

(1) Ezech. XXXVI, 27; Rom. VIII.

quæ necessaria est, ut novum peccatum vitetur, et fiat opus bonum, secundum moralem quamdam honestatem.

Postremo dicimus: « Solis naturæ viribus »; ut excludamus non solum gratiam justificationis, sed etiam auxilium speciale. Nam etiamsi sententia S. Thomæ, qui docet in 1. 2. quæst. 109. art. 4. et 8. sine gratia justificationis non posse impleri omnia mandata, nec posse vitari longo tempore lethale peccatum, verissima nobis esse videatur; tamen hoc loco satis nobis erit, si probaverimus, non sufficere per se vires naturæ corruptæ ad legem implendam, sed necessarium omnino esse auxilium gratiæ, sive ea gratia sit habitus permanens et justificans, sive auxilium tantum speciale.

His notatis, probatur nostra propositio, Primum ex divinis litteris. Nam Scriptura passim docet, legis observationem tribuendam esse gratiæ Dei, Ezechielis xxxvi. *Spiritum meum ponam in medio vestri, et faciam, ut in præceptis meis ambuletis.* Ad Roman. VIII. *Quod impossibile erat legi in quo infirmabatur per carnem, Deus filium suum misit in similitudinem carnis peccati, et de peccato damnavit peccatum, ut justificatio legis impleveretur in nobis* (1). Quo loco S. Paulus aperissime dicit, impossibile fuisse legis observationem sine gratia Dei, idque propter carnis infirmitatem, quia natura corrupta infirma facta erat, et ideo missum fuisse filium Dei, ut per ipsum possibile fieret, quod alioqui impossibile erat; nec dubium est, quin loquatur de præceptis naturalibus, sive moralibus, cum in specie disserat de præcepto, *Non concupisces.*

Idem etiam Apostolus legem divinam moralem et naturalem vocat legem peccati et mortis, ad Rom. 8. item virtutem peccati, I ad Cor. xv. et apertissime dicit, litteram occidere, II ad Cor. III. quoniam demonstrando, quid sit faciendum, et non præbendo vires naturæ infirmæ, prævaricatorum hominem constituit, et reum peccati et mortis. Addit autem idem Apostolus ad Rom. 8. Spiritum vitæ, quem habemus a Deo per Christum; liberasse nos a lege mortis, quia per gratiam Spiritus legem implemus, quam per vires naturæ, et litteram legis implere numquam potuissimus. Et in eandem sententiam, I ad Cor. xv. postquam dixerat: *Virtus vero peccati lex*, addi-

dit, *Gratias autem Deo, qui dedit nobis victoriam per Jesum Christum Dominum nostrum.* Et II ad Cor. III. ad illa verba: *Littera occidit, adjunxit, spiritus autem vivificat* (1). Ex quibus locis S. Augustinus in lib. de spiritu et littera, contra Pelagianos, evidenter se demonstrasse existimat, ut re vera demonstravit, non posse viribus solius naturæ legem impleri. Rursus in epist. ad Rom. cap. II. *Factores legis justificabuntur*, inquit Apostolus. Et tamen idem Apostolus ad Galat. II. dicit: *Si ex lege esset justitia, Christus gratis mortuus esset* (2). Et posse sine dubio etiam dici, si ex natura esset justitia, Christus gratis mortuus esset. Non igitur fieri potest, ut tota lex solis naturæ viribus impleatur ».

Neque responderi potest, hæc omnia testimonia solum probare, non posse legem observari perfecte, et quoad modum, non autem non posse observari secundum substantiam operis. Nam observatio secundum substantiam operis requirit, ut sic præceptum observetur, ut peccatum non committatur, et non fiat homo reus ob præceptum non impletum: Scripturæ autem allegatæ aperissime docent, non posse legem sine Dei gratia ita servari, ut non peccetur; ideo enim vocant legem, sine gratia adjuvante legem peccati et mortis, virtutem peccati, litteram occidentem etc. et ideo ad Galatas tertio Apostolus dicit: *Concluserit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus*: loquuntur igitur testimonia allegata de observatione secundum substantiam operis.

Præterea inter omnia mandata moralia quædam sunt, quæ sine dubio servari non possunt, sine gratia Dei, nam de continentia, quæ virtus est moralis, et habet mandatum morale, legimus in libro Sapientiæ cap. VIII. *Ut servi, quoniam aliter non possem esse continentens, nisi Deus det, et hoc ipsum erat sapientia, scire cujus esset hoc donum, adii Dominum, et deprecatus sum* (3). Et I ad Corinthios VII. beatus Paulus Dei donum esse dicit, non solum continentiam virginum et viduarum, sed etiam conjugatarum: *Unusquisque, inquit, donum suum habet ex Deo, unus quidem sic, alius autem sic* (4).

Præceptum quoque dilectionis Dei super omnia, saltem ut auctoris naturæ, morale est et naturale, sicut etiam præceptum re-

sistendi concupiscentiæ illicenti ad varia peccata contra præcepta moralia, sine dubio morale est et naturale, et unum ex decem, videlicet: *Non concupisces.* Atqui hoc postremum non posse impleri viribus naturæ, probabimus ex Scripturis in cap. 7. quod idem probabimus de illo primo, in libro sequenti: non igitur omnia præcepta moralia et naturalia servari possunt sine adjutorio gratiæ Dei.

Denique, secundum Scripturas integra observatio legis, est signum certissimum veræ, perfectæque charitatis Dei; sic enim legimus Joan. XIV. *Qui habet mandata mea et servat ea, ille est, qui diligit me.* Et ibidem: *Qui non diligit me, sermones meos non servat.* Et I. Joan. II. *Qui servat verba ejus, in hoc charitas Dei perfecta est.* Et cap. V. *Hæc est charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus* (5). Non potest autem charitas Dei ex viribus naturæ acquiri, sed infunditur a Deo per Spiritum sanctum, ut Apostolus scribit ad Roman. 5. Neque igitur observatio omnium mandatorum, ex naturæ viribus haberi potest.

Quod autem Scriptura, quæ dicit, observationem legis esse signum charitatis, et ubi est charitas, esse legis observationem, ubi non est ista, neque illam esse, loquatur de lege morali et naturali, facile demonstrari potest: Dominus enim cum dixisset, et aliquoties repetiisset Joan. XIII. XIV. et XV. signum dilectionis Dei esse mandatorum ipsius observationem, addidit: *Hæc mando vobis, ut diligatis invicem.* Et iterum: *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem.* Dilectio autem proximi quæ est signum certissimum dilectionis Dei, continet virtute totam legem naturalem, ut Apostolus ait ad Roman. XIII. *Nam, inquit, qui diligit proximum, legem implevit. Nam non adulterabis, non occides, non furaberis, non falsum testimonium dices, non concupisces, et si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur, Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Et ad Galat. V. *Omnis lex in uno sermone impletur, Diliges proximum tuum sicut teipsum* (6).

Quod vero signum charitatis Dei sit observatio mandatorum, secundum substantiam operis, perspicuum est, tum, quia ineptum esset dicere, signum dilectionis Dei esse observacionem mandatorum, ex dilectione Dei; et qui non diligit me, sermones meos non

(1) I Corin. XV, 56; III Corin. III, 6. — (2) Rom. II, 13; Gal. II, 21. — (3) Sap. VIII, 21. — (4) I Corin. VII, 7. — (5) Joan. XIV, 21, 24; I Joan. II, 5; ibid. V, 3. — (6) Rom. XIII, 8; Gal. V, 14.

servat ex dilectione mea. Tum etiam, quia signum debet esse externum et visibile, præsertim cum refertur ad alios, quale est hoc, de quo Dominus dicit: In hoc cognoscent omnes, quod discipuli mei estis, si delectationem habueritis ad invicem. Ubi per dilectionem, intelligit opera externa, quæ ab hominibus videri possunt, non internum affectum, qui videri non potest, nisi in suo effectu. Observatio igitur omnium præceptorum moralium, secundum substantiam operis, necessario cum dilectione proximi et Dei conjuncta est, ac per hoc, secundum Scripturas, viribus solius naturæ, nullo modo haberi potest.

Probatum hoc idem ex traditione Ecclesiæ. Synodus Milevitana canon. 5. « Item placuit, inquit, ut quicumque dixerit, ideo nobis gratiam justificationis dari, ut quod facere per liberum jubemur arbitrium, facilius possimus implere per gratiam, tamquam, et si gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possemus etiam sine illa divina implere mandata, anathema sit. »

Synodus Arausicana can. ult. cum docet, hominem baptizatum posse, si velit, Dei gratiæ cooperari, divina implere præcepta, intelligitur etiam locuisse, non posse hominem, sine gratia, suis solis viribus idem præstare.

Innocentius I. in epist. ad Concilium Milevitanum, quæ est apud Augustinum epist. 93. « Negantes, inquit, auxilium Dei, hominem sibi posse sufficere, nec gratia hunc egere divina affirmant, qua privatus, necesse est diaboli laqueis irretitus occumbat, dum ad omnia vitæ perficienda mandata sola libertate contendat. »

Celestinus I. in epist. ad Gallos idem confirmat adducens testimonia Innocentii et Zozimi prædecessorum suorum cap. 9 et 10.

S. Augustinus lib. II. de peccatorum meritis et remiss. cap. 5. « Justitiæ, inquit, præcepta omni ex parte implere non possumus, nisi adjuvemur a Deo. » Idem etiam docet in toto libro de spiritu et littera, et in toto fere libro de natura et gratia, et in libro de perfectione justitiæ, et in epist. 89. quæst. 2. epist. 95. 105. 106. 120. 144. 200. et alibi passim.

Probatum ultimo ratione S. Thomæ, quoniam natura humana, per peccatum primi hominis depravata, aversa est a Deo, et con-

versa ad creaturas, ac præsertim ad se: proinde finem ultimum, vel actum, vel habitum, vel certe propensione quadam in creatura, non in Deo constitutum habet. Quare quando occurrunt aliqua agenda vel evitanda ex fine illo præconcepto, quasi naturaliter inclinatur ad malum, et violenter ad bonum, et ideo necessaria est vis quædam, et ut homo perpetuo vigilet, et præmeditetur, et contra propensionem amoris proprii pugnet, quod impossibile esse moraliter, non solum ratio, sed etiam experientia docet. Et si S. Augustinus in libro de correptione et gratia cap. 12. affirmat, ipsum etiam hominem justificatum, nisi is divina gratia indeclinabiliter et inseparabiliter ageretur ob naturæ infirmitatem, sine dubio casurum, quanto nos id majori ratione affirmare possumus de homine infideli, et qui solis nitatur viribus naturæ per peccatum corruptæ et vitiatæ.

CAPUT VI.

Solvuntur argumenta contra ea, quæ capite superiore dicta sunt.

Sed adversus ea, quæ dicta sunt, objiciunt adversarii primo, verba illa Mosis Deuteronom. xxx. « Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi, non supra te est, neque procul positum etc. » Ubi per mandatum intelligit, per figuram intellectionis, totam legem naturalem, hoc est, decalogum, quem in eo lib. repetiverat.

Respondeo: hic locus duobus modis exponi potest primo, cum August. in lib. de perfectione justitiæ, prope extremo, ut sensus sit, legem Domini non esse supra vires hominum, non quorumlibet, sed eorum, qui per gratiam sanati sunt ab amore proprio, Deumque toto corde diligunt. Dixerat enim paulo ante idem Moses, promittens gratiam testamenti novi: *Circumcidet Dominus cor tuum, et cor seminis tui, ut diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo, et in tota anima tua* (1).

Secundo, dici potest cum Abulen. Episcopo, et aliis nonnullis in comment. ejus loci. Mosem non loqui de facilitate observandæ legis, sed de facilitate cognoscendæ. Quæ expositio videtur maxime litteralis et propria. Quoniam enim ante datam legem potuissent

(1) Dent. XXX, 11.

Judæi prætexere ignorantiam, si non fecissent, quæ Deus ab illis fieri volebat: ideoque Moses posteaquam totam legem illis exposuit, admonet eosdem, ut legem impleant, neque illo modo ignorantiam obtendant, ait igitur: *Mandatum hoc non supra te est, neque procul positum*, id est, non est in loco alto vel longinquo, ut illud cognoscere non valeas.

Deinde explicat utrumque, et de loco sublimi ait: « Non est in cælo situm, ut possis dicere, quis nostrum valet ad cælum ascendere, ut deferat illud ad nos, ut audiamus, atque opere compleamus? » De longinquo ait: « neque trans mare positum est, ut causeris et dicas, quis e nobis poterit transfretare mare, et illud ad nos usque deferre, ut possumus audire et facere quod præceptum est? » tum demum concludit, « sed juxta te est sermo valde in ore tuo, et in corde tuo, ut facias illum, » id est, lex quam tibi servandam propono, non est supra cælum, neque ultra mare, sed proxima tibi omnino. Nam est in corde tuo, quoniam illam jam audivisti, et didicisti, et in ore tuo, quia tu illam accepisse et didicisse testatus es, cum dixeris, omnia, quæ præcepit nobis Dominus, faciemus.

Et confirmatur hæc expositio ex Apostolo ad Roman. x. alludens enim B. Paulus ad hunc locum Deuteronomii sic loquitur: « Quæ, inquit, ex fide est justitia, sic dicit, ne dixeris in corde tuo, quis ascendet in cælum, id est, Christum deducere? aut quis descendet in abyssum, id est, Christum a mortuis revocare? sed quid dicit? prope est verbum in ore tuo, et in corde tuo, hoc est, verbum fidei, quod prædicamus; quia si confitearis in ore tuo Dominum Jesum, et in corde tuo credideris quod Deus illum suscitavit a mortuis, salvus eris. » Ubi vult Apostolus ostendere, quemadmodum Judæis tempore Mosis, non erat opus in cælum conscendere, vel trans mare proficisci, ut legem haberent et intelligerent, cum Mosem ipsum coram prædicantem et exponentem sententiam legis haberent: sic etiam iisdem Judæis, tempore Apostolorum, opus non fuisse in cælum ascendere, aut in infernum descendere, ut Christi incarnationem et resurrectionem haberent et intelligerent, cum ista palam ab Apostolis prædicarentur, sed satis fuisse, si corde credere et ore confiteri voluissent.

(1) Eccl. XV, 16. — (2) Rom. II, 14.

Secundo, objiciunt illud Ecclesiastici xv. *Si volueris mandata servare, conservabunt te* (1).

Respondeo: Ad hunc locum, et alios similes respondet S. August. in lib. de perfectione Justitiæ, prope extremo, et lib. de gratia et libero arbitrio cap. 15. et 16. in his locis demonstrari liberum arbitrium, per quod præcepta implenda sunt, sed non excludi gratiam Dei, sine qua impleri non possunt. Quemadmodum in aliis multis locis, quæ istis contraria esse videntur, gratia demonstratur, sed liberum arbitrium non excluditur.

Tertio, objiciunt illud ad Rom. II. *Cum gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt faciunt* (2). Sanctus enim Joan. Chrysost. in comment. hujus loci scribit, omnia quæ legis sunt, implese Gentiles.

Respondeo, jam supra diximus, ex loco Apostoli solum colligi, naturaliter impleri posse aliquod mandatum legis naturalis, non tamen omnia. Ad comment. Chrysostomi respondeo, Gentiles implese omnia quæ legis sunt, id est, omnia, quæ ad unam aliquam legem pertinent, ita ut in ea lege servanda nihil peccaverint, non tamen servasse omnes leges, præsertim longo tempore.

Quarto, ita objiciunt: Præcepta legis naturæ ideo naturalia dicuntur, quia proportionem habent ad vires naturæ, igitur naturæ viribus servari possunt. Neque satisfaciet, si quis dixerit, naturam non esse sanam, sed infirmam: nam infirma natura videtur posse omnia, quæ potest sana, sed non æque facile, alioqui non tam infirma, quam extincta dicenda esset. Præterea natura humana dicitur infirma, si comparetur ad sanitatem justitiæ originalis, in qua condita fuit: nam absolute non est minus sana, quam esset, si in puris naturalibus crearetur. Haberet autem homo, in puris naturalibus conditus, vires ad servanda præcepta naturalia; igitur et nunc habet.

Respondeo, Natura humana non solum infirma est, quia caret sanitate justitiæ originalis, sed etiam quia ex conditione materiæ, ut alibi demonstravimus, internum et naturalem morbum habet concupiscentiæ carnalis, quem non habuisset, si in originali justitia permansisset; habuisset tamen, si in puris naturalibus condita fuisset. Natura autem infirma potest quidem omnia, quæ posset sana, sed non sola; eget enim auxilio,